

кандидат педагогічних наук, доцент, Русанова О. О.

Донецький відкритий університет

**СИСТЕМНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ-ВИКЛАДАЧІВ
ІНОЗЕМНИХ МОВ В УНІВЕРСИТЕТАХ США І КАНАДИ**

Проаналізовано педагогічну сутність системності у підготовці бакалаврів-викладачів/вчителів іноземних мов в університетах США і Канади. На основі виокремлених ознак набуття фахової компетентності студентами визначено дидактичні особливості організації ефективного навчального процесу. Позитивний досвід, накопичений університетами США і Канади, важливо врахувати у сучасній трансформації професійної освіти бакалаврів-викладачів іноземних мов в Україні.

Ключові слова: університети США і Канади, системність підготовки викладачів іноземних мов, фахова компетентність студентів.

Русанова Е. А. Системность в подготовке бакалавров-преподавателей иностранных языков в университетах США и Канады / Донецкий открытый университет, Донецк, Украина.

Проанализирована педагогическая сущность системности в подготовке бакалавров-преподавателей/учителей иностранных языков в университетах США и Канады. На основе выделенных признаков приобретения профессиональной компетентности студентами определены дидактические особенности организации эффективного учебного процесса. Положительный опыт, накопленный университетами США и Канады, важно учесть в современной трансформации профессионального образования бакалавров - преподавателей иностранных языков в Украине.

Ключевые слова: университеты США и Канады, системность подготовки преподавателей иностранных языков, профессиональная компетентность студентов.

Rusanova E. A. Consistency in the preparation of bachelors - language teachers in universities in the U. S. and Canada / Open University Donetsk, Donetsk, Ukraine.

Analyzed pedagogical essence of systematic training in бaкaлaвpов-пpепoдaвaтeлeй/учитeлeй foreign languages in universities in the U. S. and Canada. On the basis of extracted features acquisition of professional competence of students identified features of the organization of effective teaching learning process. The positive experience of universities in the U. S. and Canada , it is important to consider in the modern transformation of vocational education bachelors - teachers of foreign languages in Ukraine.

Keywords: universities in the U. S. and Canada, the systematic training of teachers of foreign languages , professional competence of students.

Вступ.

Актуальність проблеми полягає в тому, що процеси трансформації системи освіти в Україні потребують підготовки висококваліфікованих фахівців для всіх галузей економіки, які б мали достатній рівень

компетентності у сферах своєї професії та відповідали сучасним вимогам ринку праці особливо в питаннях знання іноземних мов, комп'ютерно-інформаційних технологій тощо.

Аналіз наукової інформації Інтернет-джерел стосовно університетів США і Канади, свідчить, що серед найбільш актуальних проблем у професійній освіті є реалізація компетентнісного підходу у навчанні студентів фаху, особливо у ефективному формуванні «компетентності студента» із спеціальності, яку набуває студент в процесі навчання. У багатьох науко-педагогічних працях, зокрема [1,2], «компетентність» виступає як «інтегральна категорія», що є об'єктом комплексного вивчення педагогів, лінгвістів тощо. Узагальнення цих досліджень дають підстави визначити, що «компетентність» – це здатність молодого фахівця ефективно будувати професійну діяльність на основі знань і умінь, що були сформовані під час навчання в університеті. Для студента професійна компетентність передбачає не лише і не стільки конкретну обізнаність чи поінформованість його у сфері майбутньої професійної діяльності, а, головне, його здатність успішно розв'язувати складні проблеми, що виникають у роботі. Професійну компетентність можна розглядати як певну модель результату освіти і як показник якості у професійній діяльності [3, с. 9]. Як свідчить досвід навчання студентів іноземних мов в університетах США і Канади справа стосується активної позиції викладачів у організації індивідуального навчання кожного студента, для чого спрямованість навчання на формування і розвиток мовних компетентностей є головним аспектом підготовки майбутніх викладачів іноземних мов [4, с. 5].

Мета статті полягає у визначенні ознак системності в підготовці бакалаврів-викладачів іноземних мов в університетах США і Канади та ролі компетентнісного підходу до професійної підготовки студентів, а також акцентів процесу навчання і його практичних результатів, що є основою кардинальних **завдань** для трансформації сучасної системи вищої професійної освіти в Україні на основі базових ідей та позитивного досвіду університетів США і Канади із стрижневою концепцією освіти протягом життя.

Виклад основного матеріалу статті

В процесах підготовки бакалаврів-викладачів/вчителів іноземних мов, що відбуваються в університетах США і Канади у формі спрямованого навчання студентів основам професії «вчити інших» іноземній мові і культурі, фактор накопичення компетентності, як ознаки професіоналізму, є системним і органічно пов'язаним з педагогічними моделями індивідуального навчання, в якому утверджуються суспільно значущі цінності стосовно свободи вибору, творчості та інших надбань розвинутої демократії.

Зазначимо, що теоретичні аспекти професійної і дисциплінарної компетентності розглядалися у багатьох дослідженнях, наприклад, [1, 2]. В цих та інших працях доведено, що у кожного студента професійну компетентність формує компетентнісний підхід у їх навчанні, пов'язаний з діяльнісним підходом, спрямованим на особистість студента. Все це може бути реалізовано тільки у процесі виконання навчальної програми як комплексу визначених у часі і обсягах конкретних дій. В такому навчальному процесі потрібно мати не лише новий зміст освіти, а й докорінні зміни у технологіях

навчальних дій студентів й викладачів, що системно відбулося в університетах США і Канади наприкінці минулого ХХ століття. У професійній підготовці майбутніх викладачів іноземних мов у цих країнах якомога раніше в навчальних планах кожного студента визначаються ті навчальні дисципліни, в яких студент може досягти максимальної компетентності. Така побудова навчального процесу дозволила перейти від екстенсивної моделі знання студентом дисципліни до інтенсивної моделі його знань та вмій із дисципліни як його «професійної компетентності» [1].

Компетентнісний підхід у підготовці бакалаврів-викладачів іноземних мов як системна технологія університетів США і Канади є альтернативою традиційній, класичній підготовці викладачів іноземних мов, що дає змогу подолати «центризм» навчальних дисциплін, який, наприклад, домінує в університетах України. В північноамериканських університетах значно посилена роль індивідуального способу навчальної діяльності студента, який вивчає іноземні мови, підвищена «технологічність» процесу завдяки мережі Інтернет, що створило умови для розвитку творчої активності студентів і їх компетентностей. Безумовно, що студенти університетів США і Канади потребують підтримки професорсько-викладацького складу, щоб розвивати свої навчальні прагнення на високому рівні освоїти майбутній фах у контекстах численних вимог сучасних ринків праці.

У зв'язку з цим та відповідно до сутності компетентнісного підходу у навчанні студентів в університетах США і Канади як майбутніх викладачів іноземних мов, має сенс проаналізувати поняття «компетенція» й «компетентність» та порівняти їх розуміння в університетах України. Наприклад відомі в Україні педагоги В. Краєвський і О. Хутірський розрізняють терміни «компетентність» і «компетенція», пояснюючи, що «компетенція» означає коло питань, в яких треба бути добре обізнаним, «Компетентність» – це більш широке поняття, що дає фахівцю можливість обґрунтовано діяти в певному питанні. Північноамериканські науковці, зокрема [1], визнають, що компетенція – це коло професійних повноважень, а компетентність визначає відповідну обізнаність фахівця. Розділяючи загальне й індивідуальне у змісті компетентнісної освіти, вони розуміють під компетенцією «сукупність взаємопов'язаних якостей фахівця, його способів діяльності, а компетентність розглядається як «володіння компетенцією». Таким чином, компетенція – це задана норма, а компетентність – набута у навчанні якість, що передбачає «не тільки знання, але й досвід для прояву компетенції» [4, с.7].

Зазначимо, що питання про сутність компетентнісного підходу залишається дискусійним і в зарубіжній педагогіці, наприклад в Австрії та особливо у США і Канаді [1]. Але вчені стверджують, що, перш за все, у студентів повинні бути сформовані найважливіші, базові, інтегровані, універсальні «професійні якості» тобто «ключові компетентності» майбутнього конкурентно-здатного на ринку праці фахівця. Поняття «key competencies» (ключові компетентності) було введено експертами Міжнародної організації праці як результат перекладу на мову освітніх реалій вимог ринку праці щодо якостей, якими мають володіти випускники освітніх установ. Існує

чимало тлумачень цього поняття та їх огляд достатньо повно викладено у роботах С. Клепко, О. Овчарук та ін. [3, 5]. Разом з термінами компетенції в США і Канаді широко застосовуються поняття «базові навички». Експерт проектів «Tacis» Б. Оскарсон дає таке визначення: «Базові навички - це особистісні і міжособові якості, здібності, навички і знання, які знаходять свій прояв у різних формах у багатоманітних ситуаціях праці і соціального життя» [6, с. 44].

Виходячи з позитивного досвіду США і Канади, визначимо, що для умов розвиненої ринкової економіки існує пряма відповідність між рівнем наявних освітніх базових навичок і можливістю знайти роботу. При цьому „базові навички” не «прив'язані» до певної професії або групи професій. Їх більшою чи меншою мірою потребує будь яка професія і вони не обмежуються суто професійними функціями, тому корисні для будь-якого фахівця на сучасному ринку праці [2], а саме: основні навички грамоти та вміння рахувати; життєві навички самокерування, професійного і соціального зростання; ключові навички з комунікації, колективної роботи тощо; соціальні і громадянські навички; навички для отримання роботи на ринку праці тощо

Зазначимо, наприклад, що Міжнародна комісія Ради Європи у контексті компетентнісного підходу розглядала поняття ключових компетентностей, базових вмінь і фундаментальних шляхів до навчання майбутньому фаху як «професійні» опори знань [1]. Протягом кількох років спеціально створена міжнародна мережа з відбору компетентностей (DeSeCo) координувала напрями європейських досліджень з цього питання. Організація економічного співробітництва й розвитку (OECD) проводила порівняльний аналіз і розробляла стратегії та рекомендації для освітньої політики країн світу [2].

У багатьох країнах, особливо в системах професійної підготовки викладачів іноземних мов у США й Канаді, відбір і впровадження в університетах «ключових компетентностей» (key competencies) було і є пріоритетним методологічним і дидактичним завданням, вирішення якого суттєво впливає на конструювання освітніх стандартів, навчальних програм, методичного супроводу процесу навчання, систем оцінювання результатів освіти тощо, головним чином із застосуванням електронних засобів.

Все це свідчить про системний характер навчання і професійної підготовки студентів як про комплекс компетентностей, що треба придбати для визнання на міжнародному рівні, так і про діючі педагогічні заходи щодо реалізації принципів такого освітнього процесу. Зазначимо, що в системах професійної підготовки викладачів/вчителів іноземних мов в університетах США і Канади комплекси ключових компетентностей різні в їх комбінаціях та й не повністю збігаються, хоча й мають головні спільні тенденції.

Таким чином, системність у підготовці викладачів іноземних мов в університетах США і Канади базується на ключових компетентностях, запропонованих провідними фахівцями, які можна узагальнити кількома положеннями, а саме: 1) ключові компетентності відзначаються характеристиками особистісних сенсів і мотивацій студента до вивчення іноземних мов; 2) зміст понять «компетентність» і «компетенція» полягає в

тому, що «компетенція» визначає сукупність процесів і рефлексій фахівця, які в підсумку становлять його «компетентність» у іноземній мові, що відбиває його загальну і спеціальну мовну культуру; 3) різні ключові компетентності сприяють процесу підготовки фахівця та ефективності формування «професійної готовності» викладача іноземної мови.

Останнім часом в університетах України певною мірою посилено увагу до питань ефективного формування компетентності студентів шляхом запровадження системи модульно-рейтингового навчання, що зумовлює поступове переведення ідей набуття студентами професійних компетентностей на рівень обов'язкових освітніх нормативних заходів.

Досвід теорії і практики компетентнісного підходу свідчить як про складність трактування його понять, так і про суперечливість трансформацій освітнього процесу. Вітчизняні педагоги починають активно оперувати поняттям «професійна компетентність студента» в тому сенсі, який діє в університетах США і Канади. Зокрема, визначення системних положень підходу стало поштовхом до розвитку відповідної практики в університетах України, наприклад щодо обговорення і розробки моделі «компетентного» бакалавра-викладача/вчителя іноземних мов у контексті модульно-рейтингової системи.

Для подальших досліджень очевидною і нагальною потребою залишається теоретичне обґрунтування таких питань як: визначення переліків компетентностей і компетенцій всіх рівнів щодо професійної підготовки майбутніх бакалаврів-викладачів/вчителів іноземних мов; опис і характеристика взаємозв'язку і взаємозалежності між різними ключовими фаховими компетентностями; розроблення технологій оцінювання накопичених у студентів фахових компетентностей викладачів/вчителів іноземних мов тощо.

Література:

1. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft) 2005. – Електронний ресурс.- Режим доступу: www.oecd.org/edu/statistics/deseco; www.deseco.admin.ch
2. Simon Sbow. Development of Core Skills training in the Partner Countries. Final Report for the ETF Advisory Forum Sub-Group D, European Training Foundation, June 2004. . – Електронний ресурс. - Режим доступу: www.oecd.org/edu/statistics/deseco; www.deseco.admin.ch
3. Клепко С. Ф. Компетенізація освіти: обмеження і перспективи / Постметодика. – 2005. – № 1. – с. 9–17.
4. Краевский В., Хуторской А. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах // Педагогика. – 2003. – № 3. – с. 3–10.
5. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні. – Київ : «К. І. С.», 2003. – 296 с.
6. Оскарсон Б. Базовые навыки как интегрирующий фактор учебного плана // Оценка качества профессионального образования / Под ред. В. И. Байденко, Дж. Ван Зантворта. – М., 2001. – С. 44–46.